

NENT • Den nasjonale
forskningsetiske komité for
naturvitenskap og teknologi

Kongens gate 14
0153 Oslo
Telefon 23 31 83 00

post@etikkom.no
www.etikkom.no

Org.nr. 999 148 603

postmottak@nfd.dep.no

Vår ref.: 2017/252

Deres ref.: 17/3078-1

Dato: 02.10.2017

NENTs innspill til høring om Forskrift om uttak og utnytting av genetisk materiale (bioprospekteringsforskriften)

Nærings- og Fiskeridepartementet og Klima- og miljødepartementet har utarbeidet nytt forslag til bioprospekteringsforskriften. Den nasjonale forskningsetiske komite for naturvitenskap og teknologi (NENT) gir med dette sine innspill til forslaget.

Bakgrunn og forslag

Et forslag var på høring 2012/2013, og NENT, NEM og NESH ga et felles høringssvar i den forbindelse. Innspillet ga støtte til forslagene, som blant annet omhandlet tradisjonell kunnskap knyttet til uttak og bruk av genetisk materiale. Komiteene pekte særlig på den forskningsetiske forpliktelsen, nedfelt i NENTs retningslinjer, som tar sikte på å sikre en rettferdig fordeling av en eventuell gevinst fra uttak og bruk av genetisk materiale knyttet til tradisjonell kunnskap. Komiteene understreket betydningen av både økonomisk og ikke-økonomisk fordeling. Denne forpliktelsen er også nedfelt i Nagoya-protokollen, art. 5, som Norge har undertegnet, og som trådte i kraft i 2014.

Det nye forslaget skiller seg fra det forrige på flere punkter. En viktig endring angår reguleringen av fordeling. I korthet foreslås det å begrense forpliktelsen om økonomisk fordeling.

Fordelsdeling er begrenset ved tildelingsmyndigheten kun kan stille vilkår om ikke-økonomisk fordelsdeling ved uttak fra naturen. Ved uttak fra offentlige samlinger kan det derimot stilles krav om økonomisk og ikke-økonomisk fordelsdeling ved utlevering av materialet. I høringsnotatet fremgår det at departementene med dette ønsker å legge til rette for økt bruk av genetisk materiale «...i tråd med regjeringens politikk om løfting av konkurransevne, økt omstilling, satsing på bioøkonomi og det grønne skiftet» (s. 7). Samtidig fremgår det av høringsnotatet at et overordnet mål er å følge opp Nagoya-protokollen og Biomangfoldkonvensjonens mål om rettferdig fordeling av fordelene som stammer fra bruk av genressurser.

NENTs vurdering

NENT har to innspill som angår reguleringen av fordelsdeling. *For det første:* Komiteen ser at det kan oppstå vanskelige avveininger mellom hensynet til økt bruk av genetisk materiale i forskning og mulig samfunnsverdi, på den ene siden, og hensynet som angår mål om rettferdig fordeling av fordelene som stammer fra bruk av genressurser, på den andre siden. Med dette forslaget legger departementene imidlertid opp til at reguleringen av feltet ikke lenger er i overensstemmelse med viktige forpliktelser, slik de er nedfelt i Nagoya-protokollen art. 5 og i *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, pkt. 14. Hensynet som angår mål om rettferdig fordeling blir dermed systematisk blir satt til side ved uttak fra naturen. I NENTs retningslinjer (2016) heter det:

«Forskeren skal anerkjenne den økonomiske og kulturelle verdien av andre kunnskapsformer.

Forskere som direkte anvender eller bygger sin forskning på andre kunnskapsformer har plikt til å anerkjenne både den økonomiske og kulturelle verdien av denne. I den grad slik forskning fører til økonomisk utbytte, bør en rettferdig fordeling av gevinsten tilgodese bærerne av den tradisjonelle kunnskapen. Tradisjonell kunnskap blant urfolk har et spesielt sterkt vern mot urimelig utnyttning gjennom internasjonale konvensjoner, som Nagoyaprotokollen.»

Dersom man legger til grunn at forskere har et bredere samfunnsansvar, slik disse retningslinjene gjør, vil det å hente ut kunnskap som bygger på genetiske ressurser i også fattige land, uten å dele (de økonomiske) gevinstene ved kunnskapsutnyttelsen være uakseptabelt. NENT mener derfor at

det bør kunne stilles krav om at økonomiske verdier skal tilbakeføres til urbefolkning og lokalsamfunn i visse tilfeller. Det er av betydning av at Norge, med utgangspunkt i nasjonale og internasjonale forskningsetiske retningslinjer, arbeider for at forskningens samfunnsansvar virkelig gjøres, også i fraværet av åpenbar økonomisk lønnsomhet. Komiteen er kjent med at det er utviklet erfaringer på dette området, som kan danne grunnlag for videre praksis.

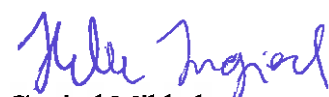
For det andre: NENT mener at det klart bør fremkomme hva som ligger i 'ikke-økonomiske fordeler', og at tildelingsmyndigheten bør kunne stille krav om at kunnskapen skal komme fellesskapet, og da ikke minst, individer og grupper som har deltatt i eller berøres av forskningen, til gode. Forskere har et særlig ansvar for å formidle kunnskap der den kan gjøre en forskjell for fordelingskjevheter, jf. pkt. 3 i *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*:

«Forskningen har et ansvar for å bidra til større global rettferdighet.

Forskningsresultatene og anvendelsen av dem skal deles med samfunnet i sin helhet, både nasjonalt og internasjonalt, og spesielt med utviklingsland. Forskningen må ikke være innrettet slik at den bidrar til å forsterke global urettferdighet. Fordeler, ulemper og risiko knyttet til forskningsvirksomhet og teknologiutvikling bør fordeles rettferdig. Kunnskap om forskning skal som hovedregel gjøres tilgjengelig for alle. Forskerne har ansvar for å formidle kunnskap der den kan gjøre en forskjell for fordelingskjevheter.»

NENT foreslår dermed en presisering av 'ikke-økonomiske fordeler', eller 'informasjon/vitenskapelige data' (s. 2 i høringsnotatet) til et krav om å formidle kunnskap til individer og grupper som har deltatt i eller berøres av forskningen. Ansvar for å formidle kunnskap skjerpes når kunnskapen kan utgjøre en forskjell for fordelingskjevheter.

På vegne av Den nasjonale forskningsetiske komite for naturvitenskap og teknologi (NENT),

Øyvind Mikkelsen,
Leder, NENT

Helene Ingjerd
Sekretariatsleder, NENT

